

До

Катедра „Застраховане и социално дело“
при СА „Д. А. Ценов“- Свищов

До Научно жури по процедура за
придобиване на образователна и
научна степен „доктор“ по научна
специалност „Финанси, парично
обръщение, кредит и застраховка“
(застраховане) в Стопанска академия
„Д. А. Ценов“- Свищов

РЕЦЕНЗИЯ

За придобиване на образователна и научна степен „доктор“ по научна
специалност „Финанси, парично обръщение, кредит и застраховка“
(застраховане)

Изготвил рецензията:

Доц. д-р Румен Георгиев Ерусалимов

Автор на дисертационния труд:

Василена Георгиева Сточева, D010214140

редовен докторант към катедра „Застраховане и социално дело“

Тема на дисертационния труд:

**„Възможности за разширяване на дела на застраховането в
икономиката на България“**

I. Общо представяне на дисертацията

Представеният за рецензиране дисертационен труд на тема „Възможности за разширяване на дела на застраховането в икономиката на България“ се състои от 156 страници основен текст, структуриран в класически вариант от увод, три глави и заключение. Приложена е библиография с литературни източници, наброяващи 128 позиции на кирилица и латиница, в това число и 44 електронни страници. В дисертацията са поместени: „Декларация за оригиналност“, както и 18 приложения. Изследването е онагледено с 30 таблици и 24 фигури.

II. Преценка на формата и съдържанието на дисертацията

В сравнение със страните от Европейския съюз, дялът на застраховането в икономиката на България е значително по-малък. Същевременно, през последните години се забелязва постепенно увеличаване на този дял и се разкриват добри перспективи за повишаване приноса на застрахователния сектор в икономиката на страната. Затова предоставения за рецензиране дисертационен труд е на особено актуална тема. В него авторът отстоява тезата, че „са налице възможности за разширяване обема на застрахователната дейност и за увеличаване на нейния дял в националната икономика“ и си поставя за цел: да очертае потенциала за разширяване дела на застраховането в икономиката на България, чрез разширяване обхвата на съществуващи и предлагани на пазара застраховки и чрез въвеждането на нови, които да удовлетворят допълнителни застрахователни потребности на гражданите и бизнеса.

Степента на разработеност на изследваната проблематика в специализираната литература е все още на ниско ниво. Тепърва, засегнатите в дисертационното изследване проблеми ще бъдат обект на научни разработки от специалистите в областта. Въпреки това, цитираните

128 източника, на които авторът се позовава в текста, показват неговата добра информираност и познаване на литературните източници по темата.

Уводът е поместен в 3 страници. В него е очертана актуалността на темата. Посочени са обекта, предмета и основната цел на изследването. Дефинирани са научните задачи, поставени за решаване, както и основната изследователска теза.

Първа глава въвежда в проблематиката, като същевременно дава добра теоретична обосновка на част от категориите, които са обект на дисертационното изследване. Тя започва с разглеждане на икономиката като система. Въз основа на направен преглед, на давани в специализираната литература определения за това, са изведени някои ключови икономически въпроси и проблеми: **какво, как и за кого да се произвежда**. Констатирано е, че тези въпроси се разглеждат различно, а тяхното решаване зависи от вида икономика: традиционна; централно управлявана; частно-пазарна и смесена. Авторът достига до извода, че върху състоянието и развитието на икономиката съществено влияние оказват не само степента на държавна намеса и фазата на бизнес цикъла, но и географското местоположение, външноикономическите връзки, културните и историческите традиции. Първа глава продължава с характеристика на основните показатели за измерване на икономическата дейност, като: БВП; заетост; безработица и инвестиции, след което е разгледана тяхната динамика и развитие в България за периода 2007-2015 година. Така дисертационното изследване преминава от общите въпроси към частните проблеми. Констатирани са: непрекъснат икономически растеж за разглеждания период; повишаване на общия доход на лице от домакинството; динамика по отношение на заетостта, респективно безработицата, което важи и за размера на инвестициите в страната.

Втора глава е посветена на останалата част от категории, които са обект на изследването. В нея са разгледани въпроси, свързани с:

- риска, като централно понятие в застраховането;
- управлението на риска, в контекста на мероприятията, свързани с това управление, с акцент върху застраховането.

В главата е представена динамиката на основни показатели за развитие на застрахователната дейност в страната, като: брутен премиен приход; застрахователни плащания; заетите лица в застраховането; инвестициите на застрахователните дружества. В резултат от изследването авторът достига до извода, че **въпреки констатираните положителни тенденции при основните показатели характеризиращи застрахователната дейност, все още делът на застраховането в националната икономика е твърде далече от средните за ЕС стойности и е необходимо да се търсят начини за неговото повишаване.**

В трета глава се прави опит да се очертаят някои насоки за повишаване ролята на застраховането в икономиката на страната. В нея могат да бъдат търсени и основните приноси на автора.

Главата започва със съпоставка на основни показатели като: БВП и БПП за период от 8 години, въз основа на което авторът констатира изпреварващо развитие на застраховането, спрямо темповете на развитие на икономиката като цяло. Изследването продължава с представяне на двата основни показателя, характеризиращи състоянието на застраховането в дадена страна- „застрахователно проникване“ и „застрахователна плътност“. Направено е сравнение на стойностите на показателите за България с тези за страните от ЕС. Изчислена е средната стойност на застрахователното проникване за ЕС и при съпоставка с нивата на показателя в България се констатира чувствително изоставане на

нашето застраховане. С оглед достигането на средните за ЕС нива на показателя „застрахователно проникване“, авторът прави изчисления, свързани с необходимото ниво на БПП на българските застрахователи. От тях се вижда, че за постигане на подобна цел е необходимо шесткратно увеличение на БПП на застрахователите, работещи на българския застрахователен пазар.

Трета глава продължава с анализ и съпоставка на застрахователните плащания и общия доход на българските граждани. Авторът констатира увеличение на застрахователните плащания, в следствие на което и нарастване на дела на последните в общия доход на гражданите.

По отношение на представеното от статистиката намаление на заетите в застраховането за периода 2007-20015, авторът прави предположение, че това се дължи на реструктурирането на работната сила в сектора. За сметка на намаляващия брой застрахователни агенти-физически лица, през периода се наблюдава непрекъснато нарастващ брой на застрахователните агенти-юридически лица, както и на застрахователните брокери. Известен е фактът, че за някои от регистрираните като един правен субект (застрахователен брокер), работят 200 и дори повече служители. В институции като търговските банки, които са регистрирани като застрахователни агенти-юридически лица, със застрахователно посредничество са натоварени служители, работещи във всяко от поделенията и клоновете на банката.

След направените съпоставки на общоикономически със застрахователни показатели, трета глава продължава с търсене на възможности за разширяване обема на застрахователната дейност и увеличаване на нейния принос за развитието на икономиката на България. При констатиране на чувствително изоставане на животозастраховането в страната, авторът прави предложение за разширяване обема на здравното и

на пенсионното застраховане. Аргументите в полза необходимостта от развитие на здравното застраховане са свързани с факта, че през 2015 година, 47% от разходите за здравеопазване са били за сметка на лични плащания на гражданите. Тези нива са неприемливи за страните от ЕС. Засилването на взаимопомощта и солидарността в сектора е възможно да стане и по линията на здравното застраховане. Продължаващото застаряване на населението е основния, посочен в дисертационния труд аргумент в полза на насочване вниманието на застрахователите към по-силно развитие на пенсионното застраховане.

Трета глава завършва с предложение за въвеждане на пазара на нов застрахователен продукт. Освен чрез ускорено развитие на животозастраховането, авторът вижда разширяването дела на застраховането в икономиката на страната и чрез въвеждане на нова застраховка, предоставяща защита срещу климатични промени. Предложено е тази застраховка да бъде задължителна, с което не само ще се отговори на предизвикателствата на времето, но и цената на застрахователната услуга ще бъде по-ниска.

В заключението, поместено на 3 страници, са изведени основните изводи, до които авторът достига и предложенията, които прави в своето дисертационно изследване.

Прави впечатление добрата логическа последователност на изложението, както и изчистения стил, с който авторът поднася своите изследвания и отстоява своите позиции. Не се забелязва некоректно ползване на чужди текстове. Отразените мненията и становищата на други автори писали по темата, са цитирани коректно.

Авторефератът отразява точно съдържанието на дисертационния труд. В него са представени всички основни изводи и заключения, до които авторът достига в пълния текст на разработката.

III. Научни и научно-приложни приноси на дисертацията

1. Направена е сравнителна оценка на състоянието на застраховането в България, спрямо това в страните от Европейския съюз.
2. Въз основа констатираното чувствително изоставане на българското застраховане от застраховането в страните от ЕС, е предложена хипотеза, подкрепена със съответните изчисления, за необходимия размер на БПП, който застрахователите в България трябва да реализират, за да достигнат средното европейско ниво на показателя „застрахователно проникване“.
3. Аргументирано, на база статистически данни и направени изчисления, е предложено застрахователните дружества в България да насочат своите усилия в усиленото развитие на здравното и на пенсионното застраховане, в резултат на което да се повиши дела на застраховането в икономиката на страната.
4. С оглед перспективите за развитието на общото застраховане в България е предложено въвеждането на нов застрахователен продукт, с който да се отговори на нарасналите потребности от компенсиране на загуби, свързани с климатичните промени.

IV. Критични бележки, въпроси и препоръки по дисертацията

С оглед недостатъчната степен на разработеност на проблемите, засегнати в дисертационния труд, си позволявам да препоръчам на авторът да продължи своите изследвания в посока търсене и на други начини за

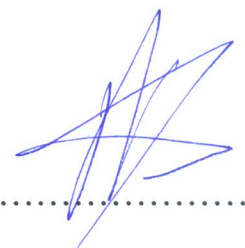
повишаване дела на застраховането в икономиката на страната. В този контекст си позволявам да задам следния въпрос:

Какви други начини, освен описаните в дисертационния труд, могат да се търсят за повишаване дела на застраховането в икономиката на България?

V. Обобщено заключение и становище

Представеният дисертационен труд има завършен вид и добра логическа последователност. Установяват се достатъчно приносни моменти и оригинални идеи на автора. Ползваните литературни източници са цитирани правилно и коректно. Всичко това ми дава основание да изкажа своето **положително становище**, относно качествата на представения за рецензиране дисертационен труд на тема „Възможности за разширяване на дела на застраховането в икономиката на България“ и да дам своя глас „**ЗА**“ присъждане на образователна и научна степен „доктор“ на Василена Георгиева Стоева.

14.03.2018 г.

Рецензент

(Доц. д-р Румен Ерусалимов)